

Nyhetsbrev

Nr. 2 – 2010

*Att formulera den erfarenhetsbaserade
kunskapen*

Inledning

2010 domineras av 10-årsjubileet. FoU-Nordväst inrättades 2000 och startade med stor invigning i september samma år. Detta uppmärksammar vi med föreläsningar och seminarier i ”jubileumsanda”.

Initiativet till att skapa en FoU-enhet var i nordvästkommunerna - liksom i många andra regioner - ett initiativ som kom från engagerade socialarbetare. Det var fältet som drev frågan att det behövdes forsknings- och utvecklingsenheter lokalt för att utveckla det sociala arbetet. De krav som nu ställs på det sociala arbetet, att det ska vara evidensbaserat, är i motsats till det uttryck för statlig kunskapsstyrning. Frågan som en gång ägdes av professionen har nu övergått till staten, vilket reser en del frågor.

Erfarenhetsbaserad kunskap

I frågan om ett kunskapsstyrt socialt arbete är utgångspunkten utifrån det arbete som bedrivs på FoU-Nordväst, att den professionelles roll är avgörande för hur socialt arbete utformas i praktiken. Denna praktik utgör inte ett ”tomt fält” – utan det finns en omfattande erfarenhetsbaserad kunskap som också bör tas tillvara och integreras med den kunskap som kan vinnas ur forskning. Problemet är emellertid att denna kunskap inte är fullt nog formulerad eller dokumenterad – ett dilemma som försvårar möjligheten att bedöma vad resultatet blir av de insatser som genomförs. Detta ser FoU-Nordväst som sin viktigaste uppgift – att bistå socialarbetare att systematiskt och metodiskt formulera och dokumentera resultatet av sitt arbete. Detta är inget som kan ske snabbt på kort tid – det handlar om långsiktiga processer. Det är en viktig lärdom i arbetet som exemplifieras av det som familjebehandlarnas nätverk nu genomfört – en arbetsmodell väl värd att ta efter också för andra områden. Rapporter om detta arbete finns att hämta på hemsidan – länk:

[FoU-Nordväst, 2010: Uppföljning av familjebehandlande insatser inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg](#)

[FoU-Nordväst, 2009: Med familjen som målgrupp-Utvärdering av familjebehandlande insatser i sju nordvästkommuner åren 2006-2008](#)

Det här nyhetsbrevet kommer att ägnas åt att sammanfatta det arbete som pågår i de olika nätverk som FoU samarbetar med.

Barn, unga och familj

Till programområdet Barn, unga och familj finns nätverk för familjehemsvård, ensamkommande flyktingbarn, familjebehandlare och BBIC knutna. Vad som pågår inom nätverken beskrivs nedan.

Nätverk – Barn, unga och familj

Referensgruppen för familjehemsvård träffas kontinuerligt under året och består av representanter från alla nordvästkommunerna. Nätverket har under året bland annat diskuterat hur man kan arbeta med uppföljningsintervjuer med barn som varit placerade, detta med inspiration från ett arbete gjort i Karlstad.

Nätverket har även anordnat ett seminarium på temat ”Hur kan vi förbättra livsvillkoren för barn i samhällsvård? Med fokus på frågor som rör utbildning och hälsa”. Inbjudna till seminariet var Marie Sallnäs och Hélène Lagerlöf från Institutionen för socialt arbete i Stockholm, som pratade utifrån sitt pågående forskningsprojekt ”Välfärd i samhällsvård. En levnadsnivåundersökning av ungdomar i socialtjänstens dygnsvård”, representanter från socialförvaltningen och verksamheten ”SkolFam” i Helsingborg, samt från Sollentuna kommuns familjehemsvård. ”SkolFam” är ett forskarstött samverkansarbete som syftar till att öka förutsättningarna för familjehemplacerade barns möjlighet att lyckas i skolan, en modell som nu är permanentad och som nu har börjat användas på andra riskgrupper. Lena Moseley, enhetschef på placeringsenheten i Sollentuna, berättade om erfarenheter och strategier i arbetet med att kunna leva upp till beslutet att genomföra hälsoundersökningar av alla barn som ska placeras innan placering.

För att ta del av PowerPoint-material som presenterades på seminariet, kontakta Åsa Backlund på FoU-Nordväst.

Nätverket Ensamkommande flyktingbarn samordnas via FoU-Nordväst som ett led i projektet Ensamkommande flyktingbarn i Stockholms län och bedrivs i samarbete med FoU-Nordost och FoU-Södertörn.

Nätverket träffas två gånger per termin i syfte att arbeta med metodutvecklingsfrågor och utbyta erfarenheter i arbetet med ensamkommande flyktingbarn. Nätverket består av personer från olika verksamheter och med olika funktioner i detta arbete. Inom ramen för projektet, som är av forskningskaraktär och syftar till att undersöka kommunernas mottagande av dessa barn samt barnens upplevelse av mottagandet och sin livssituation, arrangeras också ett föredrag/seminarium per termin. Våren 2010 höll barnläkare och professor Anders Hjern ett föredrag utifrån rubriken: ”Att stödja nyanlända flyktingfamiljer – en psykosocial arbetsmodell.”

Kontaktperson FoU-Nordväst:
asa.backlund@sollentuna.se

Nätverk, BBIC

Via FoU-Nordväst samordnas också nätverk för dokumentationssystemet Barns Behov I Centrum (BBIC), dels för BBIC-utbildare, dels för BBIC-ansvariga. Införandet av BBIC syftar till att ge ökad kvalitet och systematik i socialtjänstens handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga. Agneta Monefors, socialsekreterare i Järfälla, har under våren efterträtt Therese Leijonqvist som samordnare för nätverken. Nätverken träffas kontinuerligt på FoU-Nordväst för att följa upp det konkreta arbetet med BBIC i nordvästkommunerna. Seminarier har också ordnats för fördjupning i olika teman som rör arbetet med barnavårdsutredningar. När kommunernas socialtjänst börjat tillämpa BBIC mer systematiskt, har det blivit angeläget att följa upp och utvärdera utfallet av detta arbete. Därför genomförs av FoU-Nordväst en utvärdering av BBIC för att undersöka hur dokumentationen förändrats i två kommuner där BBIC använts. Nätverkens förfrågan om att studera införandet av BBIC ur ett handläggarperspektiv har också lett till samarbete med forskare på Socialhögskolan/Institutionen för socialt arbete vid Stockholms Universitet.

Kontaktpersoner FoU-Nordväst:
agneta.monefors@jarfalla.se och
maria.gladh@sollentuna.se

Nätverket för familjebehandlare som nämndes i början av nyhetsbrevet har varit knutet till FoU-Nordväst sedan mer än 10 år tillbaka. Sex kommuner deltar i nätverket. Som en följd av en FoU-studie om familjebehandling i två nordvästkommuner; Sollentuna och Sundbyberg (*Med andra ögon*; FoU 2006) har referensgruppen och FoU arbetat fram utvärderingsinstrument för familjebehandling. Två undersökningsomgångar har gjorts 2007 och 2009. Resultaten har sammanställts i två rapporter från FoU-Nordväst. En ny undersökningsomgång planeras från oktober 2010 till september 2011. Utvärderingen ska bygga på erfarenheter från tidigare studier med enkät till föräldrar och ansvarig/remitterande handläggare. Enkäterna kodas för att möjliggöra bortfallsanalyser och jämförande analys. Utöver detta kommer en före- och eftermätning göras av hur barn/ungdomar rapporterar eventuella förändringar under behandlingstiden. Syftet är att öka utvärderingens värde, framförallt för berörda verksamheter. Utvärderingens kvalitet är beroende av att så många som möjligt av brukarna medverkar. Svarefrekvensen är ofta ett bekymmer. Nätverket är därför beroende av att verksamheterna som deltar arbetar aktivt och metodiskt med att distribuera och få in enkätsvar från brukare. Till hösten inbjuds därför chefer för familjebehandlingsarbete för att diskutera det fortsatta genomförandet av utvärderingen.

Kontaktperson FoU-Nordväst:
ann.palm@sollentuna.se

Förebyggande och gränsöverskridande socialt arbete i nordvästkommunerna

Vi har under jubileumsåret i två seminarier lyft fokus mot verksamhetsexempel och forskning om socialtjänstens förebyggande arbete. Det ena seminariet som initierades av nätverket för familjehemsvård beskrevs ovan. På det första jubileumsseminariet som ägde rum den 23 april bjöd vi in representanter från en verksamhet i Sollentuna och några olika projekt i Sundbyberg, där arbetsmodellen varit gränsöverskridande, dvs. både förutsatt och byggt på nära samverkan mellan olika aktörer, som till exempel socialtjänst, skola och barn- och ungdomspsykiatri (BUP), se nedan.

Skol- och Familjeteamet i Sollentuna

Skol- och Familjeteamet (SFT) startade som projekt och är idag en permanentad verksamhet. SFT består av ett team på fyra personer med bred kompetens och erfarenhet från arbete inom socialtjänst, skola och BUP. Organisatoriskt tillhör verksamheten socialtjänstens förebyggande enhet och arbetet består huvudsakligen av s.k. serviceinsatser, vilket innebär att föräldrar och skolpersonal kan vända sig direkt till SFT utan biståndsbeslut. Arbetet vilar på systemteoretisk grund och går mycket ut på att knyta ihop det vuxna nätverket kring barn runt vilka det finns en oro. Man arbetar också med KOMET, familje-ART, familjesamtal till exempel. Vid seminariet presenterade teamet sin verksamhet utifrån bakgrund, förutsättningar och tillvägagångssätt. Den organisatoriska tillhörigheten och vikten av ett flexibelt arbetssätt samt att skapa dialog mellan skola och familj betonades. I utvärdering gjord av FoU-Nordväst visades bland annat att teamet i hög grad arbetar med problem som kan ses som skolsociala och/eller som kommer till uttryck i både skola och familj, eller i samarbetet dem emellan. Erfarenheter av teamets insatser från ett urval av föräldrar och skolpersonal var överlag mycket positiva. En slutsats är att SFT på olika sätt bidragit till att ”smörja” samarbetet mellan skola och socialtjänst samt mellan skola och föräldrar.

För mer information om utvärderingen, se länk: [FoU-Nordväst, 2008: "De är som en handbok i kommunikation" - Utvärdering av Skol- och Familjeteamet i Sollentuna](#)

För mer information om verksamheten, kontakta:
lena.sahlstrom@sollentuna.se

Strukturerat förebyggande arbete i Sundbyberg (åren 2006 – 2008)

Utgångspunkten för projektet var otydlighet hur ansvaret skulle fördelas mellan Individ- och familjeförvaltningen och Utbildningsförvaltningen när det gällde att ge vissa barn i behov av särskilt stöd rätt insatser. (Senare tillkom BUP i projektet). Målet med projektet var att familjerna snabbare skulle erbjudas bättre hjälp genom förbättrat professionellt samarbete.

Genomförandet bestod av:

- 1) studiedagar för strategiskt utvald personal
- 2) bildande av tvärgrupper av personal från de bägge förvaltningarna
- 3) utbildning av gruppleddare för föräldrastödsgrupper i KOMET
- 4) genomförandet av föräldrastödsgrupper

I utvärdering gjord av FoU-Nordväst, se länken nedan, visas bl.a. att projektet uppfattas ha minskat låsta positioner och missnöje mellan olika yrkesfunktioner. Mest konkret förändring tros Komet ha gett. Genom Komet fick personal från skola och socialtjänst och föräldrarna gemensamma referenser, som blev användbara åtminstone för en viss typ av problem som kan förknippas med barn i behov av särskilt stöd.

Rapport: [FoU-Nordväst, 2008: Om att motverka hinder för samverkan i skolsocialt arbete - Utvärdering av projektet "Strukturerat förebyggande arbete i Sundbyberg"](#)

För mer information om projektet kontakta Torbjörn Vennström (Familjebehandlare vid Resursteamet/Stöd- och behandlingsenheten): torbjorn.vennstrom@sundbyberg.se

Projekt Otillåten skolfrånvaro (åren 2005 – 2009)

Syftet med projektet var att komma tillrätta med otillåten skolfrånvaro, dels genom förbättrad samverkan, dels genom riktade insatser till målgruppen. Genom att kartlägga frånvaron, tillsätta särskilda resurser på kommunens skolor (framförallt i högstadiet) och upprätta individuella handlingsplaner för varje elev som skolkade lyckades man förbättra situationen för mer än hälften av eleverna (n=22). Förbättringen mättes i mående, konfliktnivå, skolnärvaro och skolresultat. De särskilda resurserna som tillsattes bestod bland annat i KBT-team och skolsocialt team. Dessutom fick socialtjänst, förskola och skola gemensam utbildning i s.k. Vägledande samspel (ICDP).

Följande skyddsfaktorer mot otillåten frånvaro i skolan har uppmärksammats i projektet:

- En engagerad skolledning, trygga och samstämmiga vuxna
- Mentorskap, god och kontinuerlig kontakt med någon lärare
- En bra organisation ur elevperspektiv: delaktighet och inflytande
- En meningsfullhet för elevens egen del, inte bara för att få betyg.
- Stöd av jämnåriga, kamrater som är positiva normbildare
- Aktivt arbete med gruppen, Friends/kamratstödjare
- Livskunskap, social, emotionell och fysisk träning

För mer information om projektet kontakta Kjell-Arne Springe (Utredare/Projektledare Stöd och behandling):

kjell-arne.springe@sundbyberg.se

Gemensamma barn (2009-)

Projektet samordnas inom individ - och omsorgsförvaltningen. Tätt samarbete finns också med barn och utbildning, kultur och fritid, kompetens och försörjning, polis samt Barn- och Ungdomspsykiatri (BUP). På så vis utgör projektet en fortsättning av det utvecklingsarbete som pågått ett antal år i Sundbyberg som beskrivits i denna text. Målgrupp är barn och unga som har allvarliga sociala och psykiska problem. Målsättning är att:

Barn och unga ska få hjälp i ett så tidigt skede som möjligt

Barn och unga ska få stöd och skydd i samhället utifrån ett helhetsperspektiv

Ett konsekvent barnperspektiv med barnet i fokus ska genomsyra all verksamhet.

För mer information om projektet kontakta Anne-Charlotte Blomqvist (Projektledare):

anne-charlotte.blomqvist@sundbyberg.se

Försörjningsstöd

Inom Försörjningsstöd har Unga vuxna lyfts fram som fokusområde. 2009 bildades på initiativ av kommunerna i nordväst ett nätverk för socialsekreterare som möter *unga vuxna*, 18 – 24 år. Skälet var att gruppen bedömdes ha ökat under 2000-talet samt att en allt större grupp tenderade att uppbära försörjningsstöd under långa tider.

I sammanhanget kan nämnas att begreppet *unga vuxna* är ett sentida fenomen som har sitt ursprung i de senaste 30 årens samhällsförändringar. Exempelvis har ungdomars etablering på arbets- och bostadsmarknaden förskjutits från 18 – 20 år (1970-talet) till 24-27 år (2000-talet). Samhällets svar för att förebygga arbetslöshet inom gruppen har varit att utveckla och bygga ut utbildningssystemet. Emellertid har insatserna inte varit tillräckliga och i synnerhet har de svagaste grupperna hamnat utanför.

Nätverk Unga vuxna

Nätverket har under året ägnat tid åt att undersöka vad som kännetecknar gruppen *unga vuxna* som aktualiserats för socialtjänsten. De frågor som diskuterats har varit

- Vad är utmärkande för målgruppen?
- Unga vuxna och psykisk ohälsa?
- Hur arbetar kommunerna med unga vuxna och vad behöver utvecklas?

Till varje mötestillfälle har extern föreläsare inbjudits i syfte att bistå med fördjupning kring den fråga som diskuterats. Ambitionen är att fortsätta träffas under året. Centralt i de hittills genomförda mötena har varit erfarenhetsutbytet. En väsentlig arbetsuppgift för nätverket är att planera innehållet i *Försörjningsstödsdagen* som genomförs 11 november.

En möjlig framtida väg för nätverket kan vara att systematiskt kartlägga gruppen samt att metodiskt formulera och diskutera resultatet av arbetet. Detta kan förhoppningsvis bilda underlag för hur arbetet med unga vuxna kan utvecklas och förbättras.

Kontaktperson på FoU-Nordväst

Anders.arnsvik@sollentuna.se

Missbruk

Utredningen *Översynen av svensk missbruks- och beroendevård* (S 2008:4) lägger under 2010 förslag om innehåll, ansvar och organisation av missbrukarvården inom socialtjänst och sjukvård. Förslaget rör huvudmannaskap och eventuella förändringar av lagstiftning och författningar (SoL, HSL, LVM, LOB och LPT).

Förändrat huvudmannaskap kan få stor betydelse för det kommunala missbruksarbetet. För närvarande tycks det som om majoriteten av remissinstanserna förordar den rådande ordningen men med vissa justeringar.

Gemensam kunskapsbas

2010 års verksamhet vid FoU syftar till att fortsätta arbetet med att utveckla en *gemensam kunskapsbas* inom missbruksvården (kommunal missbruksvård, beroendevård samt psykiatri) med fokus på arbetet med människor med missbruk, beroende och samtidig psykiatrisk och/eller somatisk ohälsa.

I syfte att påskynda utvecklingen mot en gemensam kunskapsbas mellan huvudmännen har nordvästkommunerna i samverkan med FoU ansökt och beviljats medel för Processtöd. Utvecklingsmedlen för ändamålet finns inom ramen för SKL:s (Sveriges kommuner och landsting) satsning på *Kunskap till praktik*. Fokus kommer att vara unga vuxna och samsjuklighet.

Seminarierna som genomförts under året har anknutit till översynen av missbrukarvården, samt arbetet med att utveckla en gemensam kunskapsbas.

ASI-nätverket

Nätverket har träffats regelbundet under året. ASI-fomuläret används idag systematiskt i nordvästkommunerna. Genomförda ASI-intervjuer har avkodats och inmatats i ASI-net. Databasen finns tillgänglig för FoU. Idag är det möjligt att "*ställa frågor*" till materialet och att använda det för internt bruk i kommunen, exempelvis som underlag till verksamhetsberättelser eller för jämförelser mellan kommunerna. Det sistnämnda bör dock göras med viss reservation eftersom en inte ringa del av klienterna räknas som "bortfall". En viktig fråga att lösa är att "bortfallet" likriktas och blir korrekt dokumenterat. Först då blir det möjligt att kunna göra jämförelser mellan kommunerna.

Basutbildning

Under senhösten kommer två basutbildningar i missbruksfrågor att genomföras. Utbildningen vänder sig till personal inom socialtjänsten, beroendevården, psykiatri samt kriminalvården, i länet. Medel från SKL möjliggör utbildningen.

FoU-miljöerna i länet, beroendevården samt kriminalvården ansvarar för genomförandet.

Kurs 1

V 46 18 – 19/11
V 47 24 – 25/11

Kurs 2

V 48 2 – 3/12
V 49 8 – 9/12

Inbjudan och anmälan kommer att finnas på annonsörernas webb-platser månadsskiftet augusti/september. Lokal: Oscarsteatern.

Kontaktpersoner på FoU-Nordväst

anders.arnsvik@sollentuna.se

jouko.lindgren@sollentuna.se

Socialpsykiatri

Med start september 2009 och fortsättning under 2010 har det genomförts utbildningsinsatser riktat till socialpsykiatrins och psykiatrins personal med fokus på samverkan och utveckling av arbetet med personer med psykisk ohälsa.

Psykiatri Nordväst och sju kommuner har tillsammans med två brukarorganisationer (IFS och RSMH/Sollentuna) startat ett utvecklingsarbete. Syftet är att öka förståelsen mellan olika grupper av anställda som möter människor med sammansatta behov på grund av psykisk ohälsa. Arbetet för målgruppen kräver också hållbart samarbete och varaktiga nätverk. För att nå dit startas även detta vilket ska ge underlag för gemensamt samverkansavtal. Projektet har en styrgrupp med representanter från både psykiatri och socialpsykiatri. Huvudman och medelsförvaltare är Sigtuna kommun. Styrgruppen har anlitat FoU-Nordväst för genomförandet under fyra terminer med start hösten 2009. Totalt har cirka 180 personer deltagit i programmet som genomförts i tre omgångar med 60 personer vid varje tillfälle. Det övergripande syftet är att skapa en grund för ett gemensamt samverkansavtal.

Programmet består av tre moment:

- *Psykoedukativ utbildning (PPI)*
- Föreläsning - förutsättningar för samarbete
- Heldagsseminarium: gemensamma, erfarenheter – personalen och brukare. Hur kan samarbetet utvecklas?

Två moment av utbildningen återstår för den tredje studiegruppen. För närvarande söker FoU-Nordväst i samråd med projektets styrgrupp former för ett fortsatt lokalt utvecklingsarbete. Förslag lämnas till styrgruppen under juni 2010.

Fokus just nu beträffande det socialpsykiatriska området /funktionshinderområdet ligger på anhörigas och brukares upplevelser av vården och stödet. Som ni säkert vet är det från och med detta år kommunernas skyldighet att bistå med anhörigstöd för äldre OCH funktionshindrade. Vet vi vilket stöd anhöriga vill ha? Vad innebär ett bra stöd, riktade insatser till anhöriga? Det är en fråga som vi ställer oss på FoU och som kommer att vägleda oss i nuvarande och kommande projekt inom området

Kontaktperson på FoU-Nordväst:

Jouko.lindgren@sollentuna.se

Katarina.Piuva@socarb.su.se

Övrig information

Den 28 oktober är det klang och jubelföreställning för då kommer FoU erbjuda ett Jubileumssymposium.

Temat för dagen är ”Att utveckla socialt arbete i välfärdslandet – en exposé in i det tjugoförsta århundradet”

Föreläsare: Hans Swärd, professor i socialt arbete, Lunds universitet, Tom Alandh, journalist, filmare och debattör, Ulf Hyvönen, FoU-chef vid UFFE / Umeå, Tommy Lundström, professor i socialt arbete, Stockholms universitet samt Ann Palm, chef, FoU-Nordväst

... håll utkik efter datum för seminarier på vår hemsida och i kommande nyhetsbrev!

*Anders Arnsvik, FoU-medarbetare
Ann Palm, FoU-chef*